

С. І. Кононенко

ФОНД РОДУ СИМИРЕНКІВ ДЕРЖАРХІВУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Наприкінці 1996 р. до Держархіву Черкаської області почали надходити документи від Тетяни Володимирівни Симиренко-Торп - дочки Володимира Львовича Симиренка. Крім особистого архіву Симиренків, тут були також копії документів архівів, у яких працювала Тетяна Володимирівна, збираючи буквально по крихтах джерела з історії свого славетного роду.

Зрештою на їх основі держархів сформував, описав і розмістив на полицях архівосховища фонд Р-5799 - 108 справ з паперовою основою (833 документа на 3895 аркушах), один позитив та один негатив мікрофільму на 1242 кадри, 702 кадри фотонегативів та 189 фотопозитивів. До науково-довідкової бібліотеки держархіву надійшли наукові праці Льва Платоновича Симиренка - "Помологія" (т. 1-3), "Местные стародавние сорта плодовых культур Крыма" - та Олекси Володимировича Симиренка, присвячені соціології, розвідки різних авторів про рід Симиренків, у тому числі видання, що вже стали бібліографічною рідкістю.

Таким чином, державний архів області збагатився унікальними документами про життя та діяльність людей, про яких до недавнього часу ми майже не знали, хіба що чули про яблука сорту "Симиренка". Сьогодні ж із документів новосформованого родового фонду можна дізнатися про долю кріпаків графині О. Браницької - Андрія Симиренка, його сина Степана та онука Федора, який, важко працюючи, не лише викупився з кріпацтва, але й відкрив разом із батьком своєї дружини Торговельну фірму "Брати Яхненки і Симиренко". Коштом цієї фірми у с.Ташлик було зведено першу в Україні парову цукроварню, яку оснастили найсучаснішим західноєвропейським обладнанням, а згодом - Мліївсько-Городищенський цукровий і машинобудівний заводи (оп. 1, спр. 18^{*}). На останньому з них було побудовано перші металеві пароплави "Українець" та "Святослав" (спр. 18), фотопозитиви яких представлені у фонді архіву. Документи свідчать, що названі заводи були як на той час небачених розмірів; при них існувало робітниче містечко, де діяли безкоштовна лікарня на 150 ліжок, приходське та технічне училища (спр. 18-24, 26, 28), що були відкриті завдяки турботам Платона Федоровича Симиренка, недільна школа, бібліотека, церква, був театр (спр. 29). У школі та училищах цього містечка працювали, поряд з іншими викладачами, й такі відомі сьогодні діячі, як етнограф, громадський діяч П. П. Чубинський, учений-правник О. Ф. Кістяківський та ін. (спр. 30, 31).

У 1859 р. Мліїв відвідав Т. Г. Шевченко. Результатом його зустрічі з Платоном Федоровичем Симиренком стало видання "Кобзаря" коштом останнього (спр. 14). Серед документів фонду - листи поета до Платона Федоровича, а також титульний аркуш "Кобзаря" з написом - "Виданий коштом Платона Симиренка" (спр. 14).

У розділі опису "Документи періоду діяльності Федора Степановича Симиренка. 1790-1867 рр.", крім документів майново-господарчого та особового характеру, привертають увагу джерела про цукрові заводи Торговельної фірми "Брати Яхненки і Симиренко" (спр. 12), а в розділі "Документи Платона Федоровича Симиренка . 1820-1863 рр." - про діяльність Торговельного дому, звіти, баланс та ревізійний акт адміністративного управління в справах Торговельного го дому за 1867-1868 рр. (спр. 18-20), опис цукрового заводу в с. Руська Поляна Черкаського повіту за 1885 р. (спр. 21), статті, спогади про

школи та училища Млієва (спр. 29), відвідання Т. Г. Шевченком цукрового заводу та школи при ньому (спр. 14).

За документами фонду, зокрема майново-господарчого характеру, листами, спогадами, простежується й життєвий шлях Василя Федоровича Смиренка, неординарної людини, закоханої в культуру свого народу. Протягом сорока років він вкладав у її розвиток десятку частину своїх прибутків; крім того, після смерті дружини він прийняв рішення все майно, яке оцінювалося в 10 млн. крб., передати на потреби української культури (спр. 32).

Переважна частина документів фонду роду Смиренків стосується діяльності видатних українських учених-помологів - Льва Платоновича та його сина Володимира Львовича. Це передусім їх наукові розвідки, в тому числі й остання праця Володимира Львовича - "Часткове сортознавство плодкових рослин", яку за часів лихоліття зуміла зберегти Т. Смиренко-Торп. Її було видано в Україні лише 1996 р. На сьогодні в архіві зберігається ксерокопія робочого примірника цієї праці (спр. 51-62) та її страхова копія (негативна мікроплівка) (спр. 63), а у фонді користування - позитивна мікроплівка (спр. 63а).

Архівні документи свідчать, що Лев Платонович належав до народників, був близько знайомим з Андрієм Желябовим (спр. 41), який, до речі, був його свояком, дев'ять років перебував на засланні в Сибіру (спр. 42), де з дозволу поліції займався садівництвом, розробляв нові технології вирощування плодкових дерев (спр. 43), що дозволяло, зокрема, уникнути їх вимерзання взимку. Саме в Сибіру він зустрів свою майбутню дружину - Альдону Емілівну Грузевську, яка перебувала там на засланні за революційну діяльність (спр. 47).

Значна кількість документів містить біографічні відомості про Льва Платоновича. Це, зокрема, написане ним прохання про дозвіл складати іспити до Новоросійського університету (спр. 39) та свідоцтво про його закінчення (спр. 39), телеграма губземвідділу від 29 січня 1919 р. про призначення його управителем садів (спр. 40), довідка товариства політкаторжан про революційну діяльність Л. П. Смиренка (спр. 42) та лист про обставини його вбивства в ніч з 5 на 6 січня 1920 р. (спр. 44).

За особистими документами Володимира Львовича простежується боротьба вчених-генетиків, до яких він належав, з "мічурінцями". Про це свідчать, зокрема, витяг зі стенограми заключного засідання Всесоюдної наради із стандартизації асортиментів від 20-26 грудня 1931 р. та виступ на ньому В. Л. Смиренка (спр. 66), його лист до М. І. Вавилова від 21 січня 1932 р., в якому Володимир Львович відверто висловив свою думку щодо методів І. Мічуріна (спр. 66).

Документи висвітлюють й інші факти біографії В. Л. Смиренка, зокрема участь у першій світовій війні (у спр. 67 зберігається його військова книжка), багатьох виставках, його працю як доцента Київського політехнічного інституту (спр. 68), професора садівництва Уманського і Полтавського сільськогосподарських інститутів, директора Мліївської дослідної садово-городньої станції та Центрального державного плодового розсадника України, а з 1930 р. - керівника Всесоюзного науково-дослідного інституту плодового та ягідного господарства (м.Київ) (спр. 70).

Джерела розповідають і про трагічні дні в житті Володимира Львовича, коли він став жертвою двох необґрунтованих арештів та звинувачень (1933 та 1938 рр.) (спр. 69). Після другого арешту за постановою прокурора СРСР та НКВС СРСР від 2 вересня 1938 р. у ніч з 17 на 18 вересня він був розстріляний. Його реабілітували лише в 1993 р. (спр. 69).

Привертають увагу й творчі документи відомого вченого-соціолога, викладача університетів у Рено, Пенсильванії, Норіджі Олекси Володимировича Симиренка. Це монографії, статті, публікації з питань теорії суспільних наук, соціальної структури, етнічних груп та націй (спр. 78-82). У документах до біографії відклалися автобіографія Олекси Володимировича (спр. 84), статті про його життя та діяльність, некрологи у зв'язку зі смертю (спр. 85-86).

Серед документів Тетяни Володимирівни Симиренко-Торп, які відклалися у фонді, вирізняються, зокрема, її ґрунтовні коментарі до ряду документів (спр. 87-89).

Особисті документи окремих представників роду доповнюють документи їх дружин (спр. 17, 47).

В окремий розділ виділено у фонді документи родини Хропалів та Яхненків - родичів Симиренків, передусім майново-господарчого та біографічного характеру, генеалогічні відомості, листи, фотографії (спр. 8-10, 93-99).

Невід'ємна складова фонду - документи інших осіб, що розповідають про життя та діяльність Симиренків. Це, перш за все, монографії, статті, спогади про них друзів та близьких знайомих (спр. 2,3,5,33,46,86), у тому числі І. П. Белокопського (спр. 37), О. Ф. Кістяківського (спр. 30), П. І. Скачка (спр. 4) та ін.

Фонд багатий на фотодокументи.

Документи фонду згруповано й описано відповідно до вимог щодо систематизації родових фондів, тобто документи кожного представника роду систематизовано за особами і розташовано в генеалогічній послідовності. Матеріали, які стосуються всього роду, розміщено на початку фонду.

Працівники Державного архіву Черкаської області щиро вдячні Тетяні Володимирівні Симиренко-Торп за її згоду заснувати родовий фонд, а також за високу культуру підготовки документів до передачі та колосальну працю по утворенню надзвичайно важливого і цікавого документального зібрання.

* Тут і далі ми посилаємося на опис 1.